

joods historisch museum
jhm kindermuseum
portugese synagoge
hollandsche schouwburg
www.jck.nl

**joods
cultureel
kwartier**
jewish cultural quarter

Kaarslichtconcert met synagogemuziek uit Curaçao

**Avery Tracht - bariton
Marcel Worms - piano**

**Donderdagavond 26 maart 2015
Portugees-Israëlietische Synagoge, Mr. Visserplein 3, 1011 RD Amsterdam
Aanvang concert 19.30h**

Woord vooraf

Dit kaarslichtconcert is een initiatief van het Joods Cultureel Kwartier. Het concertprogramma is ontstaan in samenwerking met de Palm Music Foundation (www.palmmusicfoundation.com).

Het concert vindt plaats naar aanleiding van de tentoonstelling *Joden in de Cariben*. In het Joods Historisch Museum is van 30 januari tot 15 juni 2015 de fascinerende geschiedenis te zien van Joodse gemeenschappen in landen als Brazilië, Curaçao en Suriname. Het verhaal begint zo'n vierhonderd jaar geleden, toen Spaans-Portugese Joden zich in 1593 in het vrije Amsterdam vestigden. Vanuit Amsterdam vertrok een deel van de Sefardische Joden vanaf 1637 naar *Mauritsstad* in Brazilië. Het verjagen van de Nederlanders in 1654 uit de kolonie in Brazilië, vormde mede aanleiding voor de komst van Joodse Nederlanders naar o.a. *Nieuw Amsterdam*, naar Suriname en ook naar Curaçao. Eerder al, in 1651, hadden de eerste Sefardische Joden zich gevestigd op Curaçao. Zij namen mee hun Spaans-Portugese taal, vele culinaire en andere tradities maar ook de bijzondere Sefardisch-Joodse synagogemuziek.

Tijdens dit door Avery Tracht en Marcel Worms te geven concert wordt een selectie uitgevoerd uit de rijke verzameling aan liederen die tot op vandaag gezongen worden in de synagoge op Curaçao. Daarnaast zal Marcel Worms een aantal werken spelen die gecomponeerd werden door de Joods-Curaçaose componisten Abraham Mordechay Capriles, Abraham Zacarías Lopez Penha en Charles Maduro. Ook zal hij een aantal composities vertolken van niet-Joodse componisten die een speciale band hebben gehad met de Joodse gemeenschap op Curaçao.

Programma 26 maart 2015

Liederen uit de synagoge

Baruch Haba
Kohanecha
Rom'mu-Gad'lu
T'hilat Adoshem

Trad.
Trad.
Christiaan Ulder (1843-1895)
Huwelijksgebed

Piano solo

Pensée (andante mosso)
Una Naranjera (valse)
El Aniversario (danza)
Causerie (danza)

Abraham Mordechay Capriles (geb. 1864)
Abraham Mordechay Capriles (geb. 1864)
Christiaan Ulder (1843-1895)
Abraham Lopez Penha (1865-1927)

Liederen uit de synagoge

Adon Olam
Mi Chamocha
Ein Kelokein
S'u Sh'arim
Bendigamos

David Aharon de Sola (1796-1860)
Onbekend
Pavel Slavensky (1909-1999)
Onbekend
Trad.

Curaçao's lied

Atardi

Jacobo Palm (1887-1982)
Op een gedicht van Joseph Sickman Corsen

Piano solo

Huwelijk's Marsch
Marcha Nupcial
Curaçao (valse)
Hélène (Morceau Caractéristique)

Jan Gerard Palm (1831-1906)
Sebastián Díaz Peña (1844-1926)
Charles Maduro (1883-1947)
Charles Maduro (1883-1947)

Liederen uit de synagoge

Eitz Chayim
Adon Olam
V'shamru
Mizmor l'David
Adon Olam

Trad.
Charles Maduro (1883-1947)
Onbekend
Trad.
Christiaan Ulder (1843-1895)

Curaçao's lied

Sur l'aile du vent voyage

Joseph Sickman Corsen (1853-1911)

Lied uit de synagoge

Hal'luyah (Psalm 150)

Trad.

Over de musici

Bariton Avery Tracht, werd geboren in Dayton, Ohio in de Verenigde Staten. Hij studeerde zang aan de Eastman School of Music en het conservatorium van Cincinnati en had een vooropleiding aan het Franz Schubert Instituut in Wenen. Avery Tracht werd in 1982, na zijn studie aan het Hebrew Union College School of Sacred Music ingewijd als chazan. Sinds zijn inwijding is hij voorzanger geweest bij liberaal Joodse gemeenten in o.a. New York, Jeruzalem, Duitsland en ook in Amsterdam (1991-2001). Sinds 2004 is hij chazan en spiritueel leider van de Joodse gemeente Mikvé Israel-Emanuel op Curaçao. In 2007 kreeg hij een eredoctoraat in muziek van de Hebrew University in New York.

Pianist Marcel Worms studeerde aan het Sweelinck Conservatorium te Amsterdam. Na zijn eindexamen in 1987 specialiseerde hij zich in kamermuziek bij Hans Broekman en in 20ste-eeuwse pianomuziek bij Alexandre Hrisanide. Ook volgde hij lessen bij Yuri Egorov en bij Alicia de Larrocha. Marcel Worms is actief als kamermuzikspeler en als solist. Marcel Worms heeft talrijke pianoconcerten gegeven in Europa, in Noord- en Zuid-Amerika, Afrika en in het Midden- en Verre Oosten. Van hem verschenen 33 CD-opnamen. Op zijn CD *Danzas Caribeñas* vertolkt hij klassieke salonmuziek uit Curaçao, Cuba en Venezuela.

Over de componisten

David Aharon de Sola (Amsterdam, 1796 – Londen, 1860)

Op erg jonge leeftijd, kreeg David Aharon de Sola in 1818 al een aanstelling als chazan in de Joodse gemeente “Shaar Hashamayim” in Londen. Hij heeft verschillende fraaie composities geschreven voor uitvoering in de synagoge. In 1857 bracht hij het boek “The Ancient Melodies of the Liturgy of Spanish and Portuguese Jews” uit. In de bijlagen van dit boekwerk had hij het vandaag uitgevoerde Adon Olam van hemzelf opgenomen. Dit werk werd bijzonder populair in synagogen zowel in Europa en in Amerika.

Abraham Mordechay Capriles (Curaçao, 1864 – Venezuela)

Abraham (Bro) Capriles was een van de meer talentvolle muziek leerlingen van Jan Gerard Palm. In zijn boek *Del Curaçao que se va* (Het Curaçao dat verdwijnt) typeert de schrijver John de Pool zijn vriend Abraham Capriles als “een van onze grote wals-componisten”. Hij gaf meermalen concerten in de sociëteit *Salon Capriles*. Abraham Capriles emigreerde naar Venezuela.

Joseph S. Corsen (Curaçao, 1853- Curaçao,1911)

De dichter-musicus-componist Joseph Sickman Corsen was van 1885 - 1911 organist in de Tempel Emanu-El. Corsen was initiatiefnemer tot het oprichten van het weekblad *Notas y Letras*. In dit toonaangevende tijdschrift publiceerden dichters, schrijvers en componisten uit Latijns Amerika en het Caribisch gebied hun gedichten, korte verhalen en composities. Corsen publiceerde in 1905 het gedicht Atardi. Het is het eerste gedicht in het Papiaments dat ook de tand des tijds wist te doorstaan.

Sebastián Díaz Peña (Puerto Cabello , 1844 – Maracay, 1926)

De Venezolaanse pianovirtuoos Sebastián Díaz Peña week in 1910 om politieke redenen uit naar Curaçao. Zijn meest bekende compositie is de wals *Marisela*. Pedro Gutierrez (1870-1954) gebruikte de melodie van deze wals als inspiratie voor het eerste deel van zijn joropo *Alma Llanera*. Voor het tweede deel van zijn joropo liet Gutierrez zich inspireren door de wals *Mita* van Jan Gerard Palm. *Alma Llanera* werd uiteindelijk de meest bekende Venezolaanse joropo. In 1918 componeerde Diaz Peña ter gelegenheid van de bruiloft van Haydée Delvalle en Elias Moreno Brandao zijn *Marcha Nupcial*.

Abraham Zacarías Lopez Penha (Curaçao,1865 – Barranquilla,1927)

De dichter-schrijver-musicus Abraham Lopez Penha was een talentvolle muziek leerling van Jules Blasini (1843-1887). Hij vestigde zich in 1887 in Barranquilla, Colombia. Ofschoon Lopez Penha op Curaçao

alleen onder kenners enige bekendheid geniet, is hij in Latijns Amerika waarschijnlijk de meest befaamde Curaçaose dichter en schrijver.

Charles Maduro (Curaçao, 1883 – New York, 1947)

De bankier Charles Maduro is afkomstig uit de muzikale familie Maduro. In 1927 vertrok Charles Maduro naar New York. Daar wist hij naast zijn werk als bankier tijd vrij te maken om te componeren. Veel van zijn werken zijn zowel voor piano als voor orkest gearrangeerd. Zijn *Scherzo Espagnole* werd samen met zijn *Rhapsodie Espagnole* in 1931 door het Manhattan Symfonieorkest uitgevoerd.

Christiaan Ulder (Curaçao, 1843 – Curaçao, 1895)

Christiaan Ulder bekleedde al op 13 jarige leeftijd de post van organist in de St.-Annakerk op Curaçao. Zijn mis voor koor en orgelbegeleiding kreeg grote bekendheid in Venezuela. In 1873 werd Chris Ulder aangesteld als organist van de synagoge Mikvé Israël. Hij heeft deze post tot aan zijn dood in 1895 bekleed. Diverse van zijn composities worden tot op vandaag gezongen in de synagoge op Curaçao.

Jacobo Palm (Curaçao, 1887 – Curaçao, 1982)

Jacobo Palm was o.a. concertmeester in het Curaçaos Filharmonisch Orkest en altviolist in het Curaçaos strijkkwartet. Hij was meer dan 50 jaar organist in de basiliek St. -Anna. Als pianist is hij opgetreden met musici van wereldfaam zoals de Argentijnse violist Dalmau en de Russische cellist Sykora. Palm heeft aan verschillende generaties van Joodse families op Curaçao muziekonderricht gegeven.

Jan Gerard Palm (Curaçao, 1831 – Curaçao, 1906)

Jan Gerard Palm is de oudst bekende componist van Curaçao. Als componist heeft hij meer dan 180 composities geschreven. Naast dansmuziek heeft Palm ook grotere werken voor orkest en voor piano en viool en muziek voor diensten in de synagoge, de protestantse kerk en de vrijmetselaarsloge gecomponeerd. Palm was van 1865-1885 organist in de synagoge Emanu-El. Na het overlijden van Christiaan Ulder in 1895 is hij ook enige jaren organist geweest in de synagoge Mikvé Israël.

Pavel Slavensky (Hongarije, 1909 –Skokie, Illinois 1999)

Pavel Slavensky werd geboren als Yaakov Freilich. In de Tweede Wereldoorlog wijzigde hij uit voorzorg zijn naam in die van Pavel Slavenski. Slavenski verhuisde in 1947 naar de Verenigde Staten. Daar werd hij chazan in Detroit en later in Chicago. Hij was solozanger in o.a. de Jewish Choral Society en voorzitter van de Cantor Association in de Verenigde Staten.

De Sefardische synagogemuziek op Curaçao

De liturgische en muzikale traditie van de Sefardische Joden op Curaçao kent haar oorsprong in de tradities van de Sefardische erediensten in Amsterdam, die op hun beurt weer een voortgezette traditie zijn van de vele eeuwen die de Sefardische Joden verbleven in Spanje en Portugal. Rodrigues Perreira geeft in zijn artikel in "Beloofde Land, Pesach 1996" aan dat originele Sefardische muziek heel nauw verwant is met het gezang van de Levieten tijdens de tempeldiensten in het oude Israël. Al vóór de verwoesting van de eerste tempel bestond er een Joodse vestiging op het Iberische schiereiland. In de vroege 19e eeuw vond in sommige Duitse synagogen het gebruik van muziekinstrumenten tijdens de dienst ingang. Ook werd naar voorbeeld van Katholieke en Protestantse kerken in diverse synagogen het orgel ingevoerd. Tijdens een in 1845 gehouden Rabbijnenconferentie in Frankfurt, werd eenstemmig besloten om nieuwe richtlijnen voor de liturgie op te stellen en het gebruik van het orgel in de synagoge ook op de sabbat en op feestdagen toe te staan. In Wenen maakte chazan Salomon Sulzer (1804-1890) gebruik van nieuwe muziek die speciaal voor de synagoge gecomponeerd was. In 1838 publiceerde hij zijn verzameling composities "Shir Zion" voor diensten in de synagoge met bijdragen van niet-Joodse vrienden als Schubert, Seyfried en Würfel. Sulzer gebruikte het orgel en liet ook gezangen in de volkstaal zingen. Sulzer's composities en die van Louis Lewandowski (1821-1894), de meest spraakmakende chazan in het toenmalige Berlijn, vormden de basis van veel nieuwe synagogale muziek.

Het afsplitsen en weer samengaan van twee Joodse gemeenten op Curaçao

Ook de Joodse dienst op Curaçao ontwikkelde zich in de 19^e eeuw onder invloed van wat er zich in het buitenland afspeelde. Door de handel en scheepvaart in de 19^e eeuw op Curaçao, bereikten veel leden uit de Joodse gemeenschap een relatief grote mate van welvaart. Als gevolg hiervan ging men vaak naar het buitenland en maakte men daar kennis met belangrijke nieuwe stromingen van dat moment. Curaçaose Joden die in Europa of de Verenigde Staten hadden gestudeerd, wilden de vrijzinnige ideeën die ze hadden opgedaan, op Curaçao voortzetten. Binnen de Joodse gemeenschap op Curaçao ontstond hiermee een controverse over de religieuze diensten in de Synagoge Mikvé Israël. Dit leidde uiteindelijk tot een afsplitsing en de bouw van een nieuwe synagoge Emanu-El. Het gebouw "De Tempel" dat voor de diensten van Emanu-El werd gebouwd en op 12 september 1867 werd ingewijd, is naar voorbeeld van een gelijknamige synagoge uit New York gebouwd. Met de nieuwe synagoge kwam er ook een hervorming van de traditionele synagogegezang en werden nieuwe liederen geïntroduceerd tijdens de wekelijkse diensten in de synagoge. Curaçaose componisten van Joodse origine zoals Jeosuah Naar jr.

en Mordechay Capriles speelden hierbij een belangrijke rol, naast de niet-Joodse componisten Jan Gerard Palm, Chris Ulder en Joseph Sickman Corsen.

Zowel Jeosuah Naar jr. als Mordechay Capriles waren bekende figuren in het culturele leven van de 19^e eeuw op Curaçao. Zo werd op initiatief van Jeosuah Naar in 1871 het *Teatro Naar* gebouwd. Jeosuah Naar wist diverse beroepstoneelgezelschappen naar Curaçao te halen.

Mordechay Capriles en Samuel Curiel verwierven faam op Curaçao met de oprichting van een gemengd koor bestaande uit 60 zangers en zangeressen. Dit koor maakte in 1864 haar debuut in de synagoge Mikvé Israël tijdens een uitvoering ter gelegenheid van de viering van het Chanoekafeest in de synagoge op Curaçao. Twee jaar later schreef Mordechay Capriles de muziek voor een aantal door Aron Mendes Chumaceiro (de toenmalige rabbijn van de Joodse gemeente Mikvé Israël op Curaçao) geschreven verzen.

De synagoge Emanu-El werd bij de bouw voorzien van een pijporgel. Jan Gerard Palm werd de eerste organist in de nieuwe synagoge. Hij werd in 1885 opgevolgd door de Curaçaose dichter-musicus-componist Joseph Sickman Corsen die tot aan zijn overlijden in 1911 aanbleef. In zijn boek "Romenu-Exalt; The music of the Sephardic Jews of Curaçao" wijst chazan Swerling het prachtige orgel in de synagoge Emanu-El aan als reden dat nog meer leden van de gemeente Mikvé Israël de overstap maakten naar die van Emanu-El. Na verhitte discussies, besloot rabbijn Chumaceiro toen om ook in het gebouw van Mikvé Israël een orgel toe te staan. Zoals te verwachten viel, was dit Amsterdamse pijporgel van de firma Flaes en Brünjes dat in 1866 gebouwd werd, groter en indrukwekkender dan dat van Emanu-El. Het prachtige orgel bestaat nog steeds. Het werd enige jaren terug, ter gelegenheid van het 350 jarig herdenkingsjubileum van de Joodse gemeenschap op Curaçao volledig gerestaureerd. Het Flaes en Brünjes orgel is het oudste nog in gebruik zijnde pijporgel van het Caribisch gebied en waarschijnlijk het op één na oudste in Amerika.

De twee gemeenten Mikvé Israël en Emanu-El besloten in 1963 *de facto* en in 1964 *de jure* weer samen te gaan tot de gemeente Mikvé Israel-Emanuel.

Woord van Dank

- Aan de Joodse gemeenschap op Curaçao en de Maduro & Curiel's Bank voor hun financiële bijdrage om dit concert mogelijk te maken
- Aan Hans Ziekenoppasser die de stimulans gaf tot de organisatie van dit concert
- Aan Marinus Degenkamp voor het digitaliseren en/of transponeren van de partituren
- Aan Joop Halman voor het schrijven van de tekst van dit programmaboekje
- Aan Mw. Josette Capriles Goldish, Robert Rojer, Henry van der Kwast, Marcel Worms en Avery Tracht voor het kritisch doornemen van eerdere versies van dit programmaboekje

CD's te bestellen bij de Palm Music Foundation

CD-1 met pianowerken van Jan Gerard Palm (1831-1906)

Deze cd met 30 pianowerken van Jan Gerard Palm, de oudst bekende componist van Curaçao, wordt uitgevoerd door de musicus en componist Robert A. Rojer, zelf een betachterkleinzoon van Jan Gerard Palm. Het gaat om een uitgave van de S.E.L. Maduro muziekstichting op Curaçao. De cd bevat ook een boekje met een toelichting over de composities en de componist Jan Gerard Palm.

CD-2 Koninklijke Militaire Kapel Johan Willem Friso met composities Jan Gerard Palm (1831-1906)

CD met composities van Jan Gerard Palm, gespeeld door de Koninklijke Militaire Kapel "Johan Willem Friso" onder leiding van Arnold Span. De cd bevat een selectie van de muziek die Jan Gerard Palm schreef voor de muziekkapel van de Stedelijke Schutterij op Curaçao. De cd bevat ook een boekje met toelichting over de composities en de componist.

CD-3 met pianowerken van Rudolf Th. Palm (1880-1950)

Deze cd met pianowerken van Rudolf Palm wordt uitgevoerd door de musicus en componist Robert A. Rojer. De Curaçaose musicus en componist Rudolf Palm is een kleinzoon van Jan Gerard Palm. Het gaat om een uitgave van de S.E.L. Maduro muziekstichting op Curaçao. De cd bevat ook een boekje met een toelichting over de composities en de componist Rudolf Palm.

CD-4 met pianowerken van Jacobo Palm (1887-1982)

Van de Curaçaose musicus en componist Jacobo (shon Coco) Palm, zijn in de periode van juli 1950 tot december 1952, onder het platenlabel Música zeventien plaatopnamen verschenen. Op alle zeventien platen speelt hij zelf de pianopartij. Jacobo Palm werd op deze plaatopnamen begeleid door in die jaren bekende musici zoals Julian Coco en Augusto Boelijn (contrabas), Pedro Provence en Luciano Henkel (kwarta) en Bernardo Privania (percussie).

Op verzoek van de Palm Music Foundation heeft het bureau voor Audioarcheologie van Tim De Wolf, de transcriptie verricht van de oorspronkelijke 78-toerenplaten naar een cd-weergave. De cd bevat ook een toelichting over de composities en de componist en de muziekopnamen door Thomas Henriquez in de jaren '50 op Curaçao.

CD-5 Danzas Caribeñas, Classical Salon Music from Curaçao, Cuba and Venezuela

Deze door bekende pianist Marcel Worms gespeelde CD bevat 38 composities van Curaçaose componisten zoals Jan Gerard Palm (1831-1906), Jules Blasini (1847-1887), Joseph Sickman Corsen (1853-1911), Rudolf Palm (1880-1950), Jacobo Palm (1887-1982), Albert Palm (1903-1958), Edgar Palm (1905-1998), Wim Stadius Muller (1990) en Robert Rojer (1939). Verder ook van de Venezolaanse componiste Teresa Carreño (1853-1917) en de Cubaanse componist Ignacio Cervantes (1847-1905).

Elke CD kan besteld worden door overboeking van € 18,00 (€ 15,00 voor de CD en € 3,00 aan verzendkosten) op rekeningnummer NL58 INGB 0005 3842 22 van de ING bank, t.n.v. de stichting Palm Music Foundation, per adres Boslaan 20, 1217 CV te Hilversum, onder vermelding van de CD die u wilt en de volledige adresgegevens waar u de CD bezorgd wilt hebben.

Voor meer informatie zie: www.palmmusicfoundation.com

De Palm Music Foundation

De Palm Music Foundation (www.palmmusicfoundation.com) heeft ten doel het behoud van het Caribisch muzikaal erfgoed, de Caribische eilanden behorende tot het Nederlands Koninkrijk in het bijzonder.

De stichting heeft hiernaast als doel het bevorderen van de bekendheid van Caribische klassieke en geschreven salonmuziek. Dit doet zij door het laten digitaliseren van de handgeschreven composities, het uitbrengen van muziekboeken met partituren van Caribische componisten, de uitgifte van CD's en het organiseren van concerten.

Als vriend/ vriendin van de stichting Palm Music Foundation houden wij u graag op de hoogte van de projecten en van geplande muziekkuitvoeringen. U kunt zich hiervoor opgeven via onze website: www.palmmusicfoundation.com.

Een financiële donatie ter ondersteuning van onze activiteiten wordt ook bijzonder gewaardeerd. Dit kan via het storten van een bijdrage op rekeningnummer NL58 INGB 0005 3842 22 van de ING bank, t.n.v. stichting Palm Music Foundation, per adres Boslaan 20, 1217 CV te Hilversum.